

Таміла Яценко,
д. пед. наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

МІЖМИСТЕЦЬКА ВЗАЄМОДІЯ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Специфіка вивчення літератури в закладах загальної середньої освіти визначається її сутністю як виду мистецтва, розумінням її як невід'ємного компонента світової художньої культури. Формування в учнів умінь аналізу та інтерпретації літературного твору засобами різних видів мистецтва – це процес, зорієнтований на цілісне сприймання твору, що передбачає встановлення зв'язків як у контексті конкретного літературного твору, так і в контексті літературного процесу, художньої культури певної доби, а головне – усвідомлення таких зв'язків як діалогу митця зі світом, читача з митцем, а через нього – з іншою культурою, з іншим буттям.

Дієвим засобом продуктивної реалізації принципу міжмистецької взаємодії у процесі вивчення творів української літератури є чинні підручники української літератури (рівень стандарту) для 10 і 11 класів (автори – А. Фасоля, Т. Яценко, В. Уліщенко та ін.) [1; 2]. Їх концепція ґрунтується на розгляді художнього тексту як тексту культури, що відображає свідомість людей певної історичної доби, орієнтує на діалог у просторі культури та на діалог культур. На прикладі життя і творчості письменників прослідковується взаємодія літератури з різними видами мистецтва.

Змістове наповнення рубрик «Культурно-мистецький контекст», «Ваші читацькі проекти», «Читацьке дозвілля», «Читацький самоконтроль» і методичний апарат до них засвідчує фаховий підхід авторів підручників до презентації навчального матеріалу, що є найбільш ефективним для проведення міжмистецьких паралелей на уроці літератури. Наприклад, у рубриці «Культурно-мистецький контекст» оптимально до вікових інтересів учнів 10 і

11 класів подано пізнавальну інформацію про українські та світові культурні надбання (репродукції картин, фото скульптурних, архітектурних пам'яток, естетичний аналіз художніх полотен і музичних творів тощо). Такий матеріал допомагає старшокласникам глибоко осмислити ідейно-художній зміст літературного твору, поглиблює вміння проводити міжмистецькі паралелі у процесі вивчення твору та сприяє формуванню розуміння української літератури як невід'ємного компонента світового мистецтва. Так, під час вивчення в 10 класі творчості поета-символіста М. Вороного матеріал рубрики «Культурно-мистецький контекст» збагатить школярів інформацією про творчість українських художників, які працювали в символістській манері (М. Жук, М. Бурачек, А. Петрицький, О. Новаківський, П. Ковжун).

На уроках вивчення в 11 класі навчальних тем «Розстріляне відродження» та «Літературний авангард», що презентують розгляд української літератури 20-х рр. ХХ ст., подано пізнавальну інформацію про стильове розмаїття українського мистецтва цієї історико-культурної доби. Зокрема, акцентується на творчості українських художників М. Бурачека, О. Богомазова, М. Бойчука, Д. Бурлюка, К. Малевича, А. Малевича, М. Жука, О. Екстера, В. і Ф. Кричевських, що була позначена впливом світових тенденцій у живописі; українських композиторів-модерністів Б. Лятошинського та М. Вериківського; на особливостях розвитку українського модерного театру й кіномистецтва (творчість Леся Курбаса, О. Довженка). Такий матеріал сприятиме збагаченню учнів знаннями про національні культурні явища 20-х рр. ХХ ст. і поглибленню їхніх умінь зіставляти специфіку вияву авангардних тенденцій у різних видах мистецтва.

Вивчаючи творчості В. Стефаника, учням 10 класу необхідно виконати завдання, що передбачає виявлення подібності між експресіоністичними творами українського письменника та норвезького художника Е. Мунка.

Методичний апарат підручників орієнтує учнів на творчо-пошукову діяльність культурологічного спрямування. Наприклад, учням 10 класу необхідно в парі чи групі підготувати опис однієї з картин українських

художників М. Пимоненка та В. Орловського в контексті естетики реалізму; знайти інформацію про використання творчості І. Франка у сучасному мистецтві (музика, графіка, театр) і написати свої коментарі; дібрати аудіозапис композицій Л. ван Бетховена для музичного супроводу виразного читання вибраних епізодів із новели В. Стефаника «Кам'яний хрест» тощо.

Учням 11 класу запропоновано завдання творчо-пошукового характеру, презентовані в рубриці «Ваші читацькі проекти». Так, у процесі вивчення творчості поета Є. Плужника учні повинні підготувати відеоекскурсію «Осінь у картинах українських художників перших десятиріч XX ст.», а для поетичного супроводу презентації полотен живопису рекомендовано укласти добірку віршів Є. Плужника, В. Свідзинського та інших українських поетів-ліриків цього періоду, що відтворюють красу осінньої природи.

На розуміння учнями синтезу різних видів мистецтва також орієнтує рубрика «Читацьке дозвілля». Наприклад, учням 11 класу під час вивчення літератури постмодернізму, а саме творчості сучасного українського письменника Ю. Андруховича, запропоновано знайти в інтернеті пісні на його вірші у виконанні українських і польського рок-гуртів.

Принцип міжмистецької взаємодії послідовно реалізовано в літературному спецкурсі «Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті», що схвалений МОН України для використання в закладах загальної середньої освіти [3].

Знаннєвий компонент спецкурсу передбачає набуття учнями знань про модернізм як мистецько-літературне явища кінця XIX – початку XX ст. і вплив світоглядних теорій на його послідовне утвердження; розуміння характерних ознак різних художніх напрямів модернізму, своєрідності українського модернізму; оволодіння інформацією про видатних митців-модерністів та їхні визначні твори; діяльнісний компонент орієнтує на розвиток в учнів умінь аналізувати й інтерпретувати літературні та інші мистецькі твори в контексті стильової естетики модернізму; емоційно-ціннісний – на усвідомлення високої художньої значущості шедеврів модернізму.

У рубриці «Мистецький контекст» презентовано яскраві зразки світових мистецьких шедеврів доби модернізму, розгляд яких сприятиме цілісному осмисленню певної навчальної теми спецкурсу та розумінню взаємодії літератури та інших видів мистецтва.

Отже, одним із результативних чинників реалізації міжмистецької взаємодії в шкільному курсі української літератури є його якісно нове програмово-навчальне забезпечення, що має виразну культурологічну спрямованість. Розгляд літературного твору у взаємозв'язках із різними видами мистецтва сприяє формуванню компетентного учня-читача, розвитку його культурної компетентності, удосконаленню естетичного смаку, вихованню поваги до світової та національної культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українська література. Рівень стандарту : підруч. для 10 кл. закл. заг. серед. освіти / А. М. Фасоля, Т. О. Яценко, В. В. Уліщенко та ін. Київ: Пед. думка. 192 с.
2. Українська література. Рівень стандарту : підруч. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти / А. М. Фасоля, Т. О. Яценко, В. В. Уліщенко та ін. Київ: Оріон, 2019. 240 с.
3. Яценко Т. О., Тригуб І. А. Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті : програма спецкурсу. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 68 с.